

บทคัดย่อ

ศิลปินพันธ์เรื่อง การศึกษาทางขับร้องเพลงแขกสาหร่าย เถา ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะทางขับร้องเพลงแขกสาหร่าย เถา ของหลวงประดิษฐไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) ตลอดจนศึกษาประวัติและความเป็นมาของเพลงแขกสาหร่าย เถา จากการศึกษาค้นคว้ากลุ่มผู้ศึกษาพบว่าทขับร้องเพลงแขกสาหร่าย เถา ของหลวงประดิษฐไพเราะ(ศร ศิลปบรรเลง) ได้นำบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 มาขับร้องในอัตราสามชั้นและสองชั้น และได้นำพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ที่ทรงพระนิพนธ์แปลงจากพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนามาบรรจุขับร้องในอัตราชั้นเดียว เพลงแขกสาหร่าย เถา มี 3 ท่อน ท่อน 1 และท่อน 2 มี 4 จังหวะหน้าทับ ท่อนที่ 3 มี 6 จังหวะหน้าทับ เป็นเพลงสำเนียงแขก ลักษณะของการขับร้องใน 3 ชั้นท่อน 1 และท่อน 2 มีการบรรจุคำร้องที่เป็นในแนวทางเดียวกัน เสียงตกของทำนองร้องและทำนองดนตรีจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในทุกประโยคเพลง การขับร้องในท่อนที่ 3 ของทุกอัตราจังหวะ มีความพิเศษที่แตกต่างไปจากท่อนอื่นๆ กล่าวคือ ใช้กลอนขับร้องเข้ามาบรรจุ มี 6 จังหวะหน้าทับ มีลักษณะการเอื้อนที่น้อยกว่าท่อนอื่นๆ ลูกตกของทำนองร้องในท่อน 3 ในบางจังหวะจะตกด้วยทำนองเอื้อน ซึ่งโดยส่วนมากทำนองร้องทั่วไปเสียงตกจะตรงกับคำร้อง เพลงแขกสาหร่าย เถา จึงมีโครงสร้างและทำนองเพลงที่มีความพิเศษแตกต่างจากเพลง เถา โดยทั่วไป และผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงแขกสาหร่าย เถา จากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) โดยตรง คือ ครูศรีนาฏ เสริมศิริ ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรม ท่านเป็นผู้สืบทอดลักษณะทางเพลงโบราณไว้มากมาย เช่น เพลงแขกสาหร่าย เถา เพลงเทพไศยาตร์ เพลงเขมรเลียนนคร ดับดาวดิงส์ ดับเขมร์กอฮอม ฯลฯ ซึ่งลักษณะเหล่านี้ทำให้ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และชำนาญในการขับร้องเพลงไทย

กิตติกรรมประกาศ

ศิลปินพจน์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่ง ของอาจารย์สุพัชรินทร์ วัฒนพันธุ์ ผู้ควบคุมศิลปินพจน์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่างๆ อันมีประโยชน์ในการจัดทำมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ทัศนีย์ ขุนทอง ผู้เชี่ยวชาญทางด้านคีตศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่กรุณาให้ข้อมูลและการสัมภาษณ์ทางด้านลักษณะการถ่ายทอดเพลงแขกสาหร่าย เถา อันเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ลักษณะการขับร้องเพลงจนสำเร็จไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ อาจารย์นิภา โสภาสัมฤทธิ์ อาจารย์คุษฎี มีป้อม อาจารย์สหวัดน์ ปลื้มปรีชา และอาจารย์ศรายุทธ หอมเย็น ที่ได้ให้คำปรึกษาในลำดับขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระเบียบ และทำให้ทราบถึงวิธีการทำงานที่ดีขึ้น รวมทั้งให้คำแนะนำในการแก้ไขศิลปะนิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ตลอดจนให้ความกรุณาเป็นคณะกรรมการในการสอบศิลปะนิพนธ์จนทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ กลุ่มผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ได้ให้กำเนิด ตลอดจนญาติพี่น้อง ที่ให้การอุปการะและสนับสนุนในการศึกษา จนทำให้กลุ่มผู้ศึกษาสำเร็จในการเรียน มาจนถึงทุกวันนี้ คุณค่าและประโยชน์ที่มีจากศิลปินพจน์เล่มนี้ ขอมอบคุณความดีไว้แต่ปรมาจารย์ทางด้านดนตรีคีตศิลป์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้สละทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังความคิด ในการประคองผู้สร้างสรรค์งานศิลปะอันล้ำค่าควรคู่แก่ประเทศชาติสืบไป

คณะผู้ศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
ขอบเขตของการศึกษา.....	3
วิธีการดำเนินงานศึกษา.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2 ทบทวนวรรณกรรม.....	6
ประวัติครุหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง).....	6
- ด้านการศึกษาและการรับราชการ.....	8
- คุณลักษณะพิเศษทางดนตรีของครุหลวงประดิษฐไพเราะ.....	12
ประวัตินางศรีนาฏ เสริมสิริ.....	14
- ชีวิตครอบครัว.....	15
- การรับราชการ	16
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์.....	16
ประวัติเพลงแขกสาหร่าย เถา.....	17
บทร้องเพลงแขกสาหร่าย เถา	18
3 วิธีดำเนินการศึกษา.....	22
1. ผู้ให้ข้อมูล.....	22

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	22
2.1 ข้อมูลเอกสาร.....	22
2.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	22
2.3 การสังเกตการณ์.....	23
2.4 การบันทึกเสียงร้องเพลงแขกสำหรับาย เถา.....	23
2.5 การบันทึกภาพ.....	23
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	23
4. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	23
5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	23
4 วิเคราะห์ลักษณะทางขับร้องและทางบรรเลงเพลงแขกสำหรับาย เถา.....	24
4.1 วิเคราะห์ลักษณะทางขับร้องและทางบรรเลงเพลงแขกสำหรับาย เถา.....	24
4.2 หลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์แนวคีตลักษณ์และแนวสุนทรียศาสตร์.....	24
4.3 การวิเคราะห์ทางขับร้องเพลงแขกสำหรับาย เถา	42
4.3.1 ความไพเราะในการคัดเลือกคำประพันธ์ที่จะนำมาใช้เป็นบทร้อง.....	42
4.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบทร้องกับสำเนียงภาษาและท่วงทำนอง.....	44
4.3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างบทร้องกับชื่อเพลง	44
4.3.4 จังหวะหน้าทับ.....	45
4.3.5 ความไพเราะจากทางขับร้อง และความสัมพันธ์ระหว่างทางร้องกับทางดนตรี รวมทั้งลูกตกของเพลง.....	45
4.4 การวิเคราะห์โน้ตทางขับร้องเพลงแขกสำหรับาย เถา ตามโน้ตสากลเพลงไทยเล่ม 2 ของกรมศิลปากร.....	47
วิเคราะห์เพลงแขกสำหรับาย 3 ชั้น ท่อน 1.....	47
วิเคราะห์เพลงแขกสำหรับาย 3 ชั้น ท่อน 2.....	49
วิเคราะห์เพลงแขกสำหรับาย 3 ชั้น ท่อน 3.....	51
สรุปวิเคราะห์ในอัตราจังหวะ 3 ชั้น ทั้งสามท่อน.....	54

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
- ตัวอย่างที่ 3.1 เพลงแขกสาหร่าย 3 ชั้น ท่อน 3.....	55
- ตัวอย่างที่ 3.2 เพลงแขกมอญบางขุนพรหม 3 ชั้น ท่อน 3.....	56
- ตัวอย่างที่ 4.1 เพลงแขกสาหร่ายสามชั้น ท่อน 3 ท้ายจังหวะหน้าทับที่ 3	57
- ตัวอย่างที่ 4.2 เพลงแขกสาหร่ายสามชั้น ท่อน 3 ท้ายจังหวะที่ 5	58
วิเคราะห์เพลงแขกสาหร่าย 2 ชั้น ท่อน 1.....	59
วิเคราะห์เพลงแขกสาหร่าย 2 ชั้น ท่อน 2.....	60
วิเคราะห์เพลงแขกสาหร่าย 2 ชั้น ท่อน 3.....	61
สรุปวิเคราะห์ในอัตราจังหวะ 2 ชั้นทั้งสามท่อน.....	63
วิเคราะห์เพลงแขกสาหร่ายชั้นเดียว ท่อน 1.....	64
วิเคราะห์เพลงแขกสาหร่ายชั้นเดียว ท่อน 2.....	64
วิเคราะห์เพลงแขกสาหร่ายชั้นเดียว ท่อน 3.....	65
สรุปวิเคราะห์ในอัตราจังหวะชั้นเดียวทั้งสามท่อน.....	66
5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	67
ประวัติและความเป็นมาของเพลงแขกสาหร่าย เถา.....	67
ชีวประวัติของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง).....	67
วิเคราะห์ทางขับร้อง รวมไปถึงสุนทรียภาพของเพลงแขกสาหร่าย เถา.....	68
ข้อเสนอแนะ.....	68
บรรณานุกรม	69
ภาคผนวก	70
ภาคผนวก ก บทสัมภาษณ์ครุฑทศนีย์ ขุนทอง ผู้เชี่ยวชาญทางด้านคีตศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.....	74
ภาคผนวก ข ลูกศิษย์ของครูหลวงประดิษฐไพเราะ.....	76
ภาคผนวก ค ประมวลผลงานเพลงของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง).....	82
ประวัติผู้ศึกษา	94

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง).....	6
2	ครอบครัว หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง).....	7
3	นางศรีนาฏ เสริมศิริ.....	14
4	สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลกพรรณวดี, พระยาประสานดุริยศัพท์(แปลก ประสาทศัพท์).....	71
5	คณะกรรมการประชุมบันทึกเพลงไทยเป็นโน้ตสากล หน้าพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย บริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปัจจุบัน.....	71
6	ครูสิน ศิลปบรรเลง.....	72
7	บ้านศิลปบรรเลง 135 ถนนบริพัตร วรจักร.....	72
8	อาจารย์ทัศนีย์ ขุนทอง และคณะผู้จัดทำศิลปนิพนธ์.....	73